

BKF_ZOZJ v PS 2022

Právní úprava pojišťovnictví

doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

Pojistné právo definujeme jako odvětví právní vědy, které zkoumá a řeší právní problémy pojištění, pojišťovnictví a pojistných vztahů.

Pro kontinentální evropský právní systém je určující základní členění právního systému na právo veřejné a soukromé

Obdobně můžeme pojistné právo rozčlenit na:

- pojistné právo veřejné
- pojistné právo soukromé

Pojistné právo veřejné se týká systému a pravidel provozování činností patřících do pojišťovnictví, stanoví pravidla a podmínky podnikání a výkon dohledu v pojišťovnictví. Základem je zákon o pojišťovnictví a související vyhlášky k tomuto zákonu.

Do veřejnoprávní úpravy patří i právní předpisy upravující zákonné pojištění.

Pojistné právo soukromé se týká pojištění jako právního vztahu a upravuje základní pravidla pro smluvní pojištění, jehož základem je pojistná smlouva. Původně bylo obsaženo v dříve platném občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. Od 1.1.2005 vstoupil v účinnost samostatný zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, který upravoval pojistné právo soukromé. Od 1.1.2014 vstoupil v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., tzv. nový občanský zákoník (NOZ), který upravuje smluvní pojištění

Dnem 1. ledna 2010 vstoupil v účinnost **zákon o pojišťovnictví č. 277/2009 Sb.** Tento zákon upravuje podmínky provozování pojišťovacích a zajišťovacích činností a výkon dohledu v pojišťovnictví. Zákonem se řídí provozování pojišťovacích a zajišťovacích činností pojišťovnou nebo zajišťovnou se sídlem na území ČR, také provozování pojišťovacích a zajišťovacích činností na území ČR pojišťovnou či zajišťovnou se sídlem na území jiného členského státu EU nebo na území států tvořících EHP, nebo se sídlem na území jiného státu.

Pojišťovna z jiného členského státu EU, resp. EHP, je oprávněna provozovat na území ČR pojišťovací činnost na základě práva zřizovat své pobočky (*freedom of establishment*) nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby (*freedom to provide services*) v rozsahu, v jakém jí bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti v zemi jejího sídla a po splnění informační povinnosti vůči dohledové instituci = ČNB. Pojišťovna ze třetího státu je oprávněna na území ČR provozovat pojišťovací činnost pouze prostřednictvím organizační složky na základě povolení uděleného ČNB a po provedení zápisu do obchodního rejstříku (dle NOZ = odštěpný závod).

Dne 23.9.2016 byl ve Sbírce zákonů publikován novelizační zákon č. 304/2016, kterým se mění zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon, který nabyl účinnosti dnem vyhlášení, si klade za cíl především přizpůsobit vnitrostátní veřejnoprávní úpravu činnosti pojišťoven legislativě EU.

Druhy a charakteristika činností tvořících předmět podnikání v pojišťovnictví

- Pojišťovací činnost
- Zajišťovací činnost
- Činnosti vyplývající z pojišťovací nebo zajišťovací činnosti
- Likvidace PU = soubor činností počínající šetřením směřujícím k určení povinnosti pojišťovny plnit z události vyvolané pojistným nebezpečím, stanovení výše tohoto plnění a končící jeho výplatou oprávněné osobě nebo poškozenému, anebo sdělením, že tato povinnost nevznikla.

Minimální výše základního kapitálu tuzemské pojišťovny je pro provozování pojišťovací činnosti podle

- 1) pojistných odvětví životních pojištění uvedených v části A přílohy č. 1 k zákonu o pojišťovnictví 105 000 000 Kč,
- 2) pojistných odvětví neživotních pojištění uvedených v části B přílohy č. 1 k zákonu o pojišťovnictví
 - pro odvětví uvedená pod b. 1, 2, 8, 9, 18 70 000 000 Kč,
 - pro odvětví uvedená v b. 3, 4, 13, 16, 17 105 000 000 Kč,
 - pro odvětví uvedená v b. 7, 10, 14, 15 160 000 000 Kč,
 - pro odvětví uvedená v b. 5, 6, 11 a 12 200 000 000 Kč.

Dohled v pojišťovnictví vykonává Česká národní banka zejména v zájmu ochrany pojistníků, pojištěných a oprávněných osob a v zájmu zachování finanční stability pojišťoven a zajišťoven. Nedílnou součástí dohledu je dohled nad činností pojišťovny nebo zajišťovny ve skupině.

Předmětem dohledu ČNB v pojišťovnictví je dodržování zákona o pojišťovnictví a jiných právních předpisů v rozsahu, v jakém se vztahují k provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti, a dále zejména

- a) soulad provozovaných činností s uděleným povolením,
- b) hospodaření tuzemské pojišťovny/zajišťovny z hlediska zabezpečení splnitelnosti jejích závazků,
- c) výše, způsob tvorby a použití technických rezerv, investování a solventnost tuzemské pojišťovny/zajišťovny,
- d) plnění povinností uložených rozhodnutím ČNB,
- e) vedení účetnictví,
- f) řídicí a kontrolní systém,
- g) doplňkový dohled nad činností pojišťovny ve skupině.

Pokud by se v hospodaření objevily nedostatky, které by mohly ohrozit splnitelnost závazků, ČNB svým rozhodnutím

- nařídí pojišťovně nebo zajišťovně předložit ke schválení ozdravný plán,
- pozastaví jí oprávnění k uzavírání pojistných (zajistných) smluv,
- nařídí pojišťovně převést její pojistný kmen na jinou pojišťovnu,
- odejme pojišťovně/zajišťovně povolení k provozování pojišťovací/zajišťovací činnosti.

Technické rezervy pojišťovna/zajišťovna vytváří k plnění závazků z provozované pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, které jsou pravděpodobné nebo jisté, ale nejistá je jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou.

Pokud pojišťovna/zajišťovna ve své činnosti na území ČR využívá služeb pojišťovacího zprostředkovatele, může pro distribuci pojištění/zajištění využívat pouze osobu, která svoji činnost vykonává v souladu se zákonem upravujícím distribuci pojištění a zajištění, tj. zákonem č. 170/2018 Sb.

Druhým základním právním předpisem veřejného pojistného práva je **zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění**. Zákon nabyl účinnosti dnem 1. 12. 2018. Tento zákon je v souladu se Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/97 ze dne 20.1.2016 o distribuci pojištění (= směrnice IDD), jejímž cílem bylo upravit oblast distribuce, jež zahrnuje i zprostředkování, a zajistit ochranu spotřebitele. Doprovází jej doprovodný zákon č. 171/2018 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím ZDP.

- Hlavním cílem a předmětem směrnice IDD je harmonizace předpisů souvisejících s distribucí pojištění a zajištění. Členské státy nemohou upravovat povahu registrace pojišťovacích zprostředkovatelů jako základní podmínku této činnosti, jelikož ta se vyznačuje tzv. „jednotným evropským pasem“. Znamená to, že jakmile pojišťovací zprostředkovatel splní ve svém domovském státě povinnosti vůči svému domovskému dohledovému orgánu, může zprostředkovatelskou činnost vykonávat i v ostatních členských státech.

Významnou změnou, kterou přináší ZDP, je nová kategorizace zprostředkovatelů. Oproti původnímu výčtu v zákoně č. 38/2004 Sb., o PZ a SLPÚ, který zahrnoval 6 typů pojišťovacích zprostředkovatelů, představuje nová právní úprava 4 typy pojišťovacích zprostředkovatelů. V prvním odst. § 5 zákona č. 170/2018 Sb., se uvádí, že zprostředkovávat pojištění/zajištění může pouze:

- samostatný zprostředkovatel,
- vázaný zástupce,
- doplňkový pojišťovací zprostředkovatel nebo
- pojišťovací zprostředkovatel s domovským členským státem jiným, než je Česká republika.

- Činnost samostatných likvidátorů pojistných událostí byla z nové právní úpravy vyjmuta a zařazena do zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (= živnostenský zákon). Na základě přechodných ustanovení zavedených zákonem č. 171/2018 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o distribuci pojištění a zajištění, podle článku 2 odst. 1 *„ten, kdo byl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona oprávněn provozovat činnost samostatného likvidátora pojistných událostí, může provozovat tuto činnost v souladu se zákonem č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí, ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, do doby, než ohlásí živnost vázanou, nejdéle však po dobu 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona“*.

Soukromoprávní úprava pojišťovnictví reguluje vztahy, které vznikají v rámci pojištění přímo mezi klientem a pojišťovnou. Nejdůležitějším soukromoprávním předpisem, který upravuje oblast pojišťovnictví, je od 1. ledna 2014 tzv. **nový občanský zákoník**, tj. zákon č. 89/2012 Sb.

Pojistná smlouva je definována jako smlouva o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.

Skutečností, na jejímž základě **vzniká smluvní pojištění**, je pojistná smlouva = dvoustranný právní úkon, který předpokládá návrh a přijetí (akceptaci) návrhu osobou, které byl návrh určen. Pojistná smlouva je uzavřena okamžikem, kdy navrhovatel obdrží sdělení o přijetí svého návrhu. Návrh lze přijmout také zaplacením pojistného ve výši uvedené v návrhu a v určené lhůtě.

Rovněž **zánik pojištění** je ve většině případů vázán zánikem pojistné smlouvy. NOZ obsahuje taxativní výčet důvodů pro zánik soukromého pojištění:

- uplynutí sjednané pojistné doby,
- pro nezaplacení pojistného,
- dohoda – dvoustranný právní úkon v písemné formě,
- výpověď – pojištění může vypovědět jak pojistitel, tak pojistník, a to ve lhůtě dvou měsíců od uzavření pojistné smlouvy,

- odstoupení – v tom případě se pojistná smlouva od počátku ruší:
 - v případě, že pojistník nebo pojištěný při sjednávání pojistné smlouvy úmyslně nebo z nedbalosti zodpoví nepravdivě nebo neúplně písemné dotazy pojistitele týkající se sjednávaného pojištění, má pojistitel právo od pojistné smlouvy odstoupit, jestliže by při pravdivém a úplném zodpovězení dotazů pojistnou smlouvu neuzavřel,

- odmítnutí pojistného plnění – pojistitel může plnění odmítnout, jestliže příčinou pojistné události byla skutečnost, o které se dozvěděl až po vzniku pojistné události a jestliže by při znalosti této skutečnosti neuzavřel pojistnou smlouvu. Dnem odmítnutí pojistného plnění zaniká pojištění (dle NOZ).

- jiné důvody zániku soukromého pojištění způsobem uvedeným v NOZ nebo stanoveným VPP, k nimž patří:
 - zánik pojistného zájmu,
 - zánik pojistného nebezpečí,
 - zánik pojištěné věci – v důsledku určité události odpadne možnost, aby nastala další pojistná událost (např. totální škoda),
 - změna v osobě vlastníka, pokud podle pojistných podmínek pojištění nepřechází na nabyvatele věci,
 - smrt pojištěné fyzické osoby,
 - zánik pojištěné právnické osoby bez právního nástupce.

Následky porušení povinností:

- snížení pojistného plnění
- odmítnutí pojistného plnění
- odstoupení od pojistné smlouvy
- postih
- promlčení